

EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA

EL PROJECTE ARCA

LA HISTÒRIA ORAL A L'AULA

LA PERSISTÈNCIA DEL

SILENCI DESPRÉS DE

LA DICTADURA

✓ **Tomàs Biosca i Esteve, IES El Morell**

Els docents amb diversos anys d'experiència a l'aula, sabem que l'escola és un espai clau per a la transmissió de coneixements específics, però també pensem que és el lloc on els joves construeixen part de la seva identitat. De tots nosaltres s'espera que ensenyem una sèrie de nocions que es troben expressades en les programacions oficials de cada assignatura, però en paral·lel hi ha un currículum ocult que també pot ser transferit als adolescents. La Història Oral constitueix un estímul eficaç per tal d'aconseguir-ho, ja

que recupera la història familiar i el diàleg amb els grans i estimula la reflexió sobre els fets del seu passat individual i col·lectiu. A partir del relat dels "invisibles", podem contemplar la història d'una manera diferent a la que ens mostren, per exemple, els llibres de text, per poder després estar en condicions d'extreure'n conclusions. En aquest sentit, considerem que la Història Oral pot facilitar l'assumpció de l'experiència històrica concreta, ja que les entrevistes permeten recordar allò que és singular juntament amb el que

és col·lectiu, per la qual cosa la Història Oral apareix com una eina privilegiada per aproximar els alumnes a una història que, amb paraules, explica projectes, il·lusions, frustracions i èxits.

EL PROJECTE ARCA

El projecte ARCA (Argentina-Catalunya) es va crear amb el propòsit d'analitzar la manera com persisteix, en la memòria col·lectiva d'Argentina i Catalunya, el silenci imposat per les dictadures que van viure tots dos països. La manera de fer ho és a partir del treball que desenvolupem a la Escuela Técnica ORT de Buenos Aires (Argentina) i l'IES El Morell. A l'escola ORT aquesta activitat forma part de les activitats ofertes com a opció de formació complementària, mentre que a l'IES El Morell es treballa al 4t curs d'ESO.

Els objectius que ens vam plantejar assolir van ser molt diversos, de tal manera que, per això, vam decidir comparar els resultats de cada centre per saber fins a quin punt existien similituds i diferències en els records i oblits a les dues societats i països. Aquesta anàlisi es faria posteriorment, a partir de les respostes obtingudes en els dos centres, que representen dues realitats totalment diferenciades.

L'IES El Morell és un centre públic creat durant el curs 1996-97 i que inaugurarà les actuals instal·lacions el mes de maig de 1999. Els 312 alumnes matriculats el curs passat

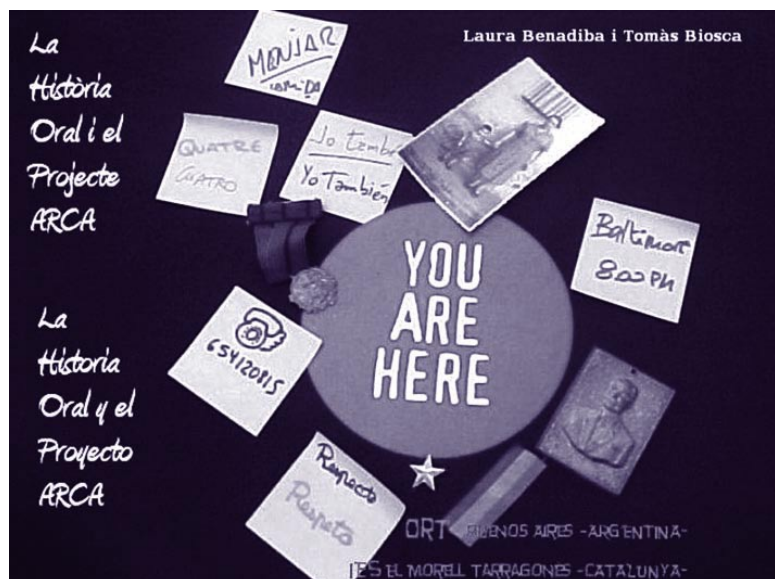
provenien dels pobles veïns relativament petits com el Morell, la Pobla de Mafumet, Vilallonga del Camp i el Rourell.

La Escuela Técnica ORT, per la seva part, és una escola privada d'educació mitjana situada a la metròpoli de Buenos Aires. Hi estudien un total de 2.300 alumnes que tenen entre 12 i 18 anys d'edat. Des de 1993, l'escola està treballant en la construcció d'un arxiu oral de les experiències migratòries de les famílies d'ORT. L'eix de l'activitat d'aquest arxiu són els testimonis d'exalumnes, docents i directius, recuperats a través d'entrevistes d'història oral realitzades pels alumnes integrants del projecte.

DESCRIPCIÓ DEL TREBALL

La recuperació de la memòria històrica continua essent, avui dia, una de les assignatures pendents que tenen les societats argentina i catalana. Davant d'aquesta situació, els professors d'Educació Secundària hem de rebutjar ser només uns transmissors freds i distants de determinats sabers oficials, i optar sense prejudicis per tractar les qüestions que possibilitin una millor comprensió de la societat de què formem part i amb la qual compartim una memòria col·lectiva.

Com a docents pensem que s'ha de crear un context favorable perquè els alumnes puguin reconèixer el passat proper com un fragment del mateix procés històric del qual ells tam-

bé formen part. Aquesta motivació ens va dur a coordinar els nostres esforços per intentar que els alumnes investiguessin sobre aquest passat tan recent.

Al posar-nos a treballar, i com que els cursos escolars en els nostres respectius països comencen i finalitzen en èpoques ben diferents, vam determinar que la Escuela Técnica ORT fos qui comencés a elaborar, en primer lloc, la part del projecte que li corresponia. L'IES El Morell s'incorporaria durant el passat curs 2006-2007. Per tant, la previsió inicial era que el projecte ARCA, en la fase de recollida de dades, havia de durar dos cursos escolars per completar un cicle sencer.

LA UTILITAT DE LES NOVES TECNOLOGIES (VIDEOCONFERÈNCIES I BLOCS)

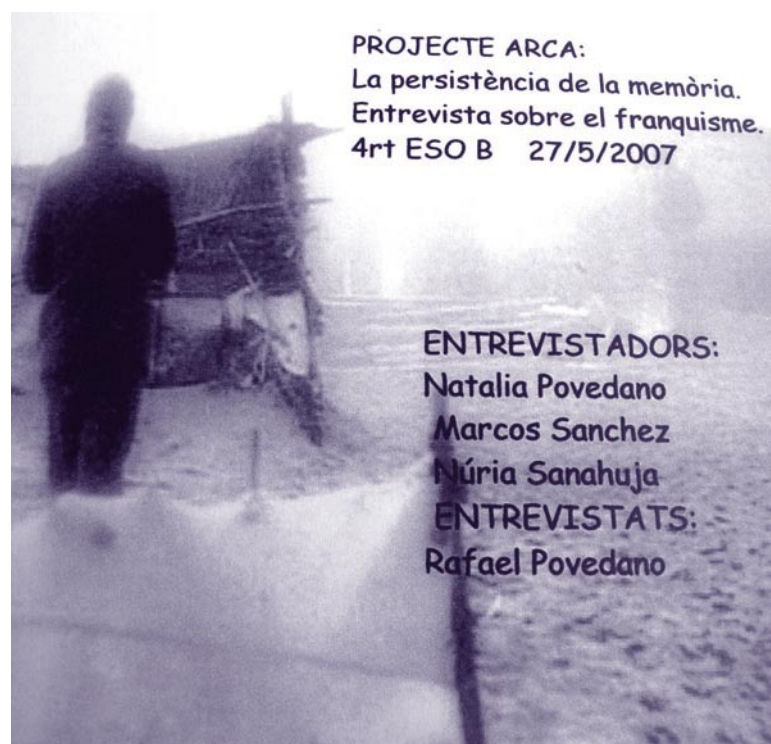
Les noves tecnologies han servit per facilitar la comunicació entre tots els qui han participat i per presentar els primers resultats obtinguts en el projecte.

Vam veure que era imprescindible i prioritari mantenir una bona coordinació en un treball que realitzàvem dos centres geogràficament tan separats. La solució, òbviament, passava per l'ús dels recursos informàtics com ara internet i el correu electrònic, ja sigui per agilitzar l'intercanvi d'informacions, per presentar algunes parts del treball, o per notificar-nos qualsevol canvi o novetat que pogués sorgir. El seu ús ha generat una gran fluïdesa en la transmissió de dades i ha servit per escurçar els terminis fixats, prèviament, en la confecció de les diferents parts del treball. La formalitat dels alumnes i la rapidesa obtinguda va ajudar a reduir molt el temps dedicat a la preparació dels qüestionaris de preguntes que havien de fer servir durant les entrevistes. Un altre avantatge d'aquesta fórmula va ser que es va convertir en una bona manera per fer un seguiment, en temps real, del treball i del veritable grau d'implicació dels diferents grups d'alumnes.

Ara bé, no ens hem limitat a un constant intercanvi de correus electrònics entre els professors o amb els alumnes, ja que la nostra idea era esborrar, tant com fos possible, la distància física existent entre els dos centres i entre els participants.

El format utilitzat per comunicar-nos ha estat el de la videoconferència, que ha demostrat ser un magnífic mitjà d'intercanvi de coneixements i d'idees, a més de possibilitar establir un debat entre tots els alumnes i professors. Fins al moment hem realitzat dues trobades virtuals emprant, en el nostre cas, les instal·lacions i la infraestructura tècnica del Servei de Recursos Educatius de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona. La primera va coincidir amb el final del curs escolar a l'Argentina i, per tant, amb l'acabament de la primera part, un curs escolar, del projecte ARCA. El 20 de novembre de 2006, data de la connexió, els alumnes argentins es van encarregar d'explicar què havia significat treballar en una experiència d'aquest tipus, el que els havia reportat i les sensacions que els havien transmès els entrevistats. La segona va ser el passat 12 de juny, coincidint amb l'acabament del nostre curs. En aquesta ocasió els alumnes dels dos centres es van conèixer i van intercanviar parers i opinions. Les videoconferències, degudament registrades, han passat a formar part dels arxius de cada centre en format DVD, i l'última també es pot consultar en el bloc que hem creat per explicar la nostra feina.

Mentre els alumnes de l'IES El Morell anaven treballant en la confecció del qüestionari per a les entrevistes, els vaig

fer una proposta que va ser acceptada i en la qual es van involucrar ràpidament. Es tractava de crear un bloc on, aprofitant l'impuls que anava prenent el projecte, podríem "penjar" a la xarxa tot el que anàvem fent: què era el projecte ARCA, el treball d'Història Oral que estàvem fent, i també per presentar el nostre centre. El bloc pretenia ser una mena de notari que mostrés, en forma de diari virtual, els passos seguits en l'elaboració del treball iniciat mesos enrere.

Acabat el curs, ja vam poder disposar del nostre propi bloc que tothom que vulgui pot consultar a la següent adreça electrònica: <http://arcatalunya.blogspot.com>.

VALORACIÓ

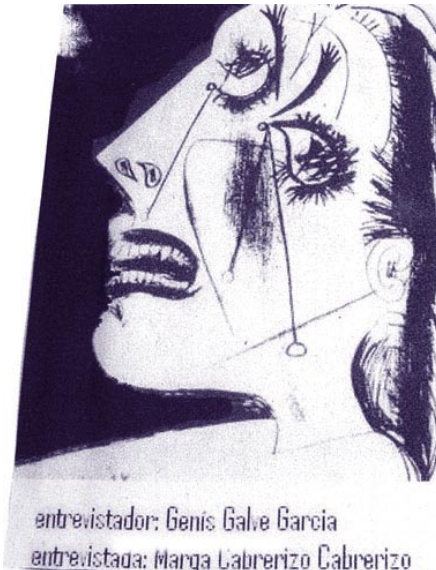
En el projecte ARCA hi conflueixen moltes estratègies amb la voluntat que els alumnes s'adonin de l'enorme complexitat dels fenòmens socials que passen al seu voltant, i amb la intenció d'apropar-los, gràcies a les fonts orals, a les històries dels seus grans, constatant, a través de la seva veu, que els homes i dones corrents també són història i que, com en tot fet social, també es poden comprovar l'existència de diferents visions que tenen els protagonistes sobre un mateix fet o procés, en el nostre cas les dictadures que han patit l'Argentina i Catalunya.

Juntament amb aquestes finalitats, el que pretenem fomentar són aspectes actitudinals com ara el treball voluntari, sobretot el col·lectiu, i, particularment, el cooperatiu, per tal d'aprofitar al màxim el potencial que tenen els alumnes.

El juny de 2007 va finalitzar la primera fase del treball, que tenia com a objectiu principal la recollida de testimonis a partir de la realització d'entrevistes. Al mateix temps va començar la segona fase que, com abans hem indicat, és la de la història comparada, que ens pertoca als professors participants. Arriba l'hora d'analitzar i confrontar els records expressats per totes les persones que van voler ser entrevistades pels alumnes.

Per tant, no és possible fer una valoració global i definitiva, però basant-nos en la tasca realitzada fins ara destacaríem la resposta positiva, per part dels nois i noies, a la proposta que els vam fer i l'interès demostrat en l'estudi del tema escollit. Això es reflecteix en la feina desenvolupada i en la valoració que ells mateixos han fet del projecte, a través d'enquestes anònimes, un cop acabat el curs.

No voldria acabar el capítol de valoracions sense ressaltar la implicació d'altres professors i seminaris del centre. En el nostre cas, hem d'agrair a diverses professores, companyes de Llengua Catalana i Llengua Castellana, els seus

projecte arca

la persistència de la memòria

valuosos suggeriments i correccions dels diferents texts, i també a les components del Seminari d'Arts Plàstiques, per aportar la seva inspiració artística en la creació de les caràtules originals dels DVD on estan enregistrades les diverses videoconferències.

El PROJECTE ARCA (ARgentina-Catalunya) elaborat pels alumnes de 4t d'ESO de l'IES El Morell, dirigits pel professor Tomàs Biosca i Esteve, ha obtingut el TERCER ACCÈSSIT als Premis LEANDRE COLOMER convocats per l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Els guardons tenen com a objectiu estimular i donar suport a projectes col·lectius que impliquin el professorat i l'alumnat, i, sempre que sigui possible, els centres que hi participen. A més de la qualitat, l'originalitat i el rigor històric del treball realitzat i les propostes metodològiques innovadores, es té en compte especialment la participació de l'alumnat com a col·lectiu, la del centre en el seu desenvolupament, l'entorn social on es produeix l'experiència i la projecció externa que se n'hagi fet.